

Radio-
figyelő

Körülöttünk ausztrál bennszülöttek

Tudják, hogy járt az egy-szeri ausztrál bennszülött?

Rendkívül tanulságos.

Történt, hogy az egyszerű ausztrál bennszülött elakar-ta dobni a bumerángját. De nem tudta. Mivel a bumeráng természete — hogy visszaszáll. Szóban forgó eszköz állandóan visszaért a bennszülött kezébe, az meg csak el akarta dobni egyre, újra meg újra. Hasztalan. Visszaszáll.

Fenti kis anekdotát több mint megszívlelendő példabeszéd gyanánt szombaton délután hallottam a Kossuth rádió immáron klasszikusan kiváló hétfévi magazinjában, a 168 órában. Ugyan a budapesti tanácsi lakások csökkenésének negatív perspektíváit illusztrajándó használták, ám amint az ember végigfigyelte a legújabb 168 óra másfél óráját, gyökeret verhetett benne a meggyőződés, hogy tulajdonképpen majdnem mindegy, miféle (izgalmasnál izgalmasabb) témákat tár elénk *Mester Akos* műsora (vezetője ez-úttal *Bolgár György* volt): végső soron körülöttünk permenesen ausztrál bennszülöttek vannak.

Hiszen mit is szólunk mondjuk a kispesti tanácsi tisztviselőhöz, aki — jól hallottuk — felbeszakította a riporternek már adni kezdett interjút, bizonyos magánkereskedők megszüntetett pavilonjairól? Mit tesz isten, hát nem megiscsak megtudhatta a dolgot ország-világ — megduplázva ráadásaként azzal a nyilvánvaló, az illetőre éppen nem hízogó következtetésekkel, amelyek a menet közben felbavogott interjú, a beszélgetés-megszakítás kapcsán levonhatók. Pedig szóban forgó dolgozó, biztosan tudom, nem ausztrál és bumeráng tán soha sem volt a kezében. Mégis, ugye, hogy.

Vagy itt van a kazahsztáni eset. A legutóbbi 168 óra vitán felüli szenzációanyaga. *Kunajev*vel, a Kazah Kommunista Párt volt első titkárával, *Breznyev* közeli barátjával kapcsolatosan a *Druzba Narodov*ban megjelent leleplező cikk elképesztő törvényteleniségekkel ismertetett meg bennünket; *Kunajev*-képekkel a kazahsztáni közigazgatás falain, öt év alatt 1500 vezető általa történt leváltatá-

sával, a kazah miniszterelnökek történet, krimibe illő konfliktusával, amely végül bukásához vezetett — és hasoszlókkal. *Kunajev*, noha nem számított ausztrál illetőségűnek, a Politikai Bizottság tagjaként időnként ötszobás lakásokat ajándékozott, miközben három-ezernél több háborús veterán több mint 20 éven át hiába várakozott lakásra Alma-Atában — és lám, mégis. Igen, a bumeráng.

El lehetne mesélni még több esetet is a 168 órából, a felvételiző kislányét például, akit végül mégsem vettek fel oda, ahová nem is jelentkezett, ahová viszont igen, oda előbb igen, aztán nem, mivére a dolgozó irtoztatóan bonyolulttá vált — de a tanulság láthatóan ugyanaz. Lehetnek körülöttünk ausztrál bennszülöttek — vannak is —, eseteik a bumerággal roppant bölcös megszívlelnivalókat ajándékoznak a mai magyar életnek. Mégcsak mélyebb ausztráliai ismeretek sem kellene hozzá. Elég, ha jobban szétnézünk magunk körül.

Domonkos László

Ahogy élünk...

Képernyő

... úgy halunk meg. Az ember nem tud kibújni a bőréből. És még néhány, hasonló bölcsesség követhetné emezeket, mind az elmúlt héten látott két magyar tévéfilm nyomán. Am az első, a szerdán bemutatott *Végnapok* címűt, a világot sem szeretném elbagatellizálni, fontí közhelyminőségre süllyeszteni.

A mai szovjet irodalom markáns egyéniségeinek, *Valentijn Rasputyinnak* egyik nálunk is évtizede megjelent művéből *Nemere László* rendezésében, *Zahora Mária* dramaturg bábaskodásával, *Czabarka György* fotográfálásában készült a film, amelyet már a tavaszi vespérmű szemlén bemutatnak. (Ki tudja, miért spórolták ki eddig a műsorból?) Szerencsére, az idő múlása nemigen ártott a filmnek, amely jobbnál jobb színészi teljesítményekkel, halk, finom realizmussal, erőteljes beleérző készséggel és életismerettel beszél el egy egyszerű történetet. Egy analfabéta szibériai parasztagyónak halálának napjaiba sűrített, kemény szavú és elgondolkodtató látóletről van szó; megragadó hatású, mert hiteltel képről, amely ezt a címet viselhetné: ime, az ember, a változó időben. Egyfelől a haldokló öregasszony, aki egy elmúlt világban született, túlélte két háborút, s végtelen elgondolásképtelen a beköszöntött új világban. Mégis: született intelligenciával, megőrzött méltósággal, utolsó erejével arra koncentrál, hogy emberhez méltó halála lehessen. Olyan, mint az élete volt. Másfelől a gyökeresen megváltozott körülmények szorításában élő — élő?, rohangáló, kapkodó, lelkiismeret-furdalásos — gyerekei, akik bárhol is legyenek méltón viselkedni szülőanyjuk halál-ágyánál, nem sikerül nekik. Se tartásuk, se erkölcsük, se érzékenyséjük, se hitük nincs már elég, hogy felérhessenek „a mamához”. A szakadékok érzékeltető felek szenvednek, persze: a mama mély szomorúsággal veszi tudomásul kétségbeesett igyekezetének hiábavalóságát; a felnőtt gyerekek meg? A férfiak vedelik a vodkát, a nők sírógörcsbe és agresszivitásba menekülnek. (A mai magyar irodalomban *Annus József* Szegeden élő írónak vannak hasonló té-

májú és hitelességű novellái; talán egyszer ezeket is fölfedezik az örökké irodalmi anyagot kutató adaptálók.)

Ugyebár nem kell hangsúlyozni, ez a felkavaró valóságrajz nem speciálisan szovjet „tájakra” illik. A magunkra ismerés döbbségtől nehéz is szabadulni utána; bár csak elég kitaratásunk lenne hordani legalább egy kis ideig az ilyesfajta művészi élmények nyomán születő, gyöttrő kérdéseinket! Hogy — végül is — miért élünk úgy, ahogy élünk? Ám komoly számvetésre, persze, nincs idő — se erő, se elszántság, se tartás, se erkölcs, se hit... Rohanunk. Milyen halálba?

A végső kérdések persze csakis akkor sokkolnak, ha hitelesen fogalmazzák ezeket, gondolom, mint *Rasputyin*. És egyszerűen csak idegesítőek, ha valomitől műviék, ügyetlenek, manipuláltak. A másik tévéfilm, *A halál árnyéka* című, vasárnap esti, melyet a mai magyar irodalom markáns egyénisége, *Gyurkó László* írt, *Szántó Erika* dramaturgi

közreműködésével *Szurdik András* rendezett, *Gulyás Buda* operatőr fényképezett és rangos színészgárda játszott — az előbbihez hasonló témakörben mozgott. Főszereplője, a *Jan Nowicki* által alakított egykori jugoszláviai partizan, bizonyos *Jovan Kiss*, aki mára, nyugdíjas örnagy korára, gallértalan rablogyilkossá vedlett. A miertre a film erőszakoltan sejtelteti, de azért persze megadja a választ: mert olyan tökéletesen megtanult túljárni a mindenkori ellenség eszén, s ölni is, a háború iszonyú kényszerében, hogy nem képes abbahagyni. A frusztrációnak ez a válfaja, mint háborús következmény — önmagában nem elképzelhetetlen. Ám ha e speciálisan örült ember vesszőfutásának története ennyire a primér hatásvadasszat szintjén marad, ennyire motiválatlan, mint ebben a filmben, akkor ezt a filmet meg lehet csinálni ugyan, viszonylag korrekt szakmai eszközökkel — de minék?

Sulyok Erzsébet

Csökken a csecsemőhalálozás

Jelentős mértékben csökkent a csecsemőhalálozás országunkban az utóbbi évtizedben: jelenleg 19 ezrelék, az 1975. évi 32,8 ezrelékel szemben. Akárcsak az egészségügyi ellátás szempontjából fejlett országokban, e halálozások zömét nálunk is a kissúlyú született csecsemők elvesztése okozza — mondotta dr. Schuler Dezső professzor, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem II. Számú Gyermekgyógyászati Klinikájának igazgatója, aki nemrég összegezte a hazai csecsemőhalálozásról folytatott vizsgálatok eredményeit. Az országos adatok szerint az utóbbi tíz évben, — az 1984-es év kivételével — kevesebb kissúlyú csecsemő született, mint az előző időszakban. Számuk azonban még így is sok. Tavaly az elhalt csecsemők 67 százaléka 2500 grammnál kisebb súlyú volt.

Befolyásolja a csecsemőkori halandóság alakulását az anya életkora, kulturáltsága, anyagi, szociális hely-

zete, előző terhességeinek, születéseinek száma is. A 19 évvel fiatalabb és a 35 évvel idősebb anyák csecsemői közül általában több hal meg. A házasságon kívül született csecsemők halálózása, csaknem kétszerese a házasságon belül születetteknek. A kissúlyú csecsemők elvesztésének kockázata kisebb, ha születésük előtt az anyának nem volt abortusza.

Lengyel szakemberek látogatása

Csongrád megye és Lódz kapcsolatainak munkaprogramja alapján a lengyel város hivatala kommunális és műszaki infrastrukturális osztályának háromfős delegációja szeptember 15—18-án szakmai látogatást tesz megyénkben. A delegáció vezetője *Jerzy Janzak* igazgató, *Mieczysław Dobryń* osztályvezető (ők a Lódzi Városi Hivatalból) és *January Magelski* vállalati igazgató. A szakemberek a vízellátás, szennyvíztisztítás és a hulladék-elhelyezés módszereit tanulmányozzák. A négy nap során ellátogatnak a Szegedi Városgazdálkodási Vállalathoz, a Szegedi Vízművek és Fürdőkhöz, továbbá látogatást tesznek a megyei víz- és csatornamű vállalati hőmérséklet-helyi, szentesi és csongrádi üzemmértéknökösen

Vészjelek – mindenkinek

Csak semmi kozmetika, lehetünk szenvedélyesek is, nem tilos a provokáció — ennyiben maradtunk *László Istvánnal*, az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete Csongrád Megyei Bizottságának titkárával mielőtt leültünk beszélgetni az egészségmegőrzési programról. A nyálas olvasó erre csak legyint, hiszen tudja, a körzeti orvosnál legfeljebb öt percet szánnak rá. Irtózatossan hamisan cseng számára a „Legfőbb érték az ember, az egészség” kezdetű szólam, hiszen tizenkét órát dolgozik, szabad ideje nincs, étkezési kultúráját a pénz irányítja, naponta ölik stresszel, mérgekkel.

— Mit segíthet itt egy program?

— Ha már idáig jutottunk, le kell adnunk a vészjeleket. Közismert, a halálozási mutatóink a megyében a legrosszabbak. A férfiak hatvan százaléka nem éri meg a 65. évét. A daganatos betegek száma nő. Programmal vagy anélkül ideje tehát cselekedni.

— Hisz a változásban?

— Ki, ha én nem?! Meg kell próbálni, hátha tovább lehet jutni. Az egészségügynek a motor szerepét szánják. De milyen ez a motor? Nincs benzin, nincs hajtósíj, nincs akkumulátor. Mind többet „cikizik” is az ágazatot, és úgy melleleg besorolják az improduktív szférába. Mégis mit tehetünk? Olyasfélé, ami nem kerül pénzbe. Készek vagyunk előadásokat tartani, sokkolni, megdöbenten. De kérdezem, mikor? Műszak után a holtfáradt dolgozót tereljük be a kultúrterembe? Persze, azért nem adtuk fel. Véleményem szerint az egészségnevelést az iskolában kell kezdeni, vagy még hamarabb. Az orvostanhallgatók például eljárogathatnának az osztályfőnöki órákra, ők ugyanis közelebb állnak a gyerekekhez, mint mondjuk egy nyugdíjas kollektíva. Aztán hova tűnt az iskolából az egészség? Egészségmegőrzésről bármily furcsán hangzik, egy kémiatanár is beszélhet. A testnevelő pedig e tekintetben teljhatalomnak számít-hatna, az iskolaorvossal egyetemben pedig csodákat művelhetne. Aki gyerekként nem sportolt, azt felnőttként aligha lehet rávenni. Pályák, tornatermek úgy gondolom, vannak szép számmal. Sajnos már jócskán eluralkodott az élsportszemlélet. Vagyis kerek-percek megmondják a gyerekeknek, hogy kislány, te alkalmatlan vagy a futásra, az úszásra, nincs tehetséged a focira... A nebulónak pedig örökre elmegy a kedve a sportolástól. De a gyerekek mélytségébe sem épül be az egészségmegőrzés. Csodálkozunk, hogy a felnőttek azt képzelik, az állam garantálja az egészségüket is. Külföldön például klubok jönnek létre, ahol öntevékenyen ki-ki megtanulhat bizonyos önmegfigyelő módszereket.

— Úgy tűnik, mintha az egészségügyön kívül keresné a megoldást.

— Nem másokra mutogatás ez. De én hiába mondom a betegnek, ezúttal csak bar- na kenyeret fogyasszon, ha nem kapható, vagy túl drága. Hiába kezdeményezném, hogy a gazdaságokat ne az egy holdon természetett mennyiség után ítélik meg,

hiszen köztudomású a túlzott műtrágya-felhasználás következménye. Hiába papolom, együnk több zöldséget, gyümölcsöt, ha az méregdrága. E program azt követeli, ki-ki a saját területén dolgozza ki, mit tesz az asztalra. Kézenfekvő példa. Kiváncsi lennék, a Szeged étteremben miként próbálják övni az egészségüket. De azt is szeretném tudni, az egyes ágazati szakszervezetek kidolgozták-e cselekvési programjukat. Nem csip-csup kérdésekben! Fontosnak tartanám a munka humanizálását, a technikai fejlesztést. Megfogalmaztuk-e a hátrányos helyzetűek szociálpolitikai stratégiáját, szorgalmazzuk-e a nyugdíjak reálértékének megőrzését? A segélyezés, az üdülés is mind nagyobb feszültséget okoz. A fentiek természetesen nem csak szakszervezeti feladatok.

— A helyi „motort” milyen állapotban találja a program?

— Az egészségügyben a szakdolgozók gárdája elöregszik. Nagyon kellene vigyázni a mai ötven-hatvan évesekre. De nem tesszük! Munkaerőhiánnyal küszködünk, így rájuk sokszor dupla terhek nehezednek. Elkeserítően kevés a nyugdíjuk. Harmincöt éves munkaviszony után alig kapnak kézhez négyezer forintot. Kénytelenek tehát dolgozni, ha tudnak, a több évtizedes komoly fizikai terhelés után. Félő, a nyugdíjasokra is kiterjedő jövedelemadót, elveszti a kedvüket a munkától. Nem ijesztgetés, de néhány egészségügyi intézményben ki kell tenni a zárva táblát,

ha ők távol maradnak. Az ágazatban nem hat idegnyugtatóként a láthatatlan jövedelmek ellenőrzésének híre sem. Véleményem szerint a betegek rontják el az orvost, mert igyekeznek túlcicálni egymást.

— De ha nincs paraszolvenencia, mikor bánnak beteg-hozzátelől velünk? (A kevés kivételtől tekintünk el!)

— Legtöbbször a beteg azt fizeti meg, hogy kedvesek hozzá, hogy figyelnek rá, hogy megsimogatják, hogy vetnek neki néhány szót... Azt viszont jónak találnám, ha bizonyos szolgáltatás, a nem gyógyító, megelőző jellegű ellátás területén pénzbe kerülne az állampolgároknak.

— A program egyik fontos láncszeme a körzeti orvos. Rájuk átlagosan kétezer-öt száz beteg jut. Mikor marad idő a megelőzésre?

— Munkájuk a jövőben komplexebb lesz. Ha mondjuk bejön valaki torokfájással, és észreveszem, hogy van rajta egy fekete színű, gyanús anyajegy, rögtön elküldöm a bőrgyógyászhoz.

— Mi, állampolgárok, hogy járulhatunk hozzá a programhoz?

— Ha mondjuk most nem fogadjuk el tőlünk a feketét, ha nem gyújt rá, ha nem rohan, ha nem idegeskedik, ha a munkahelyén kedves, ha reggel hatkor már kocog, ha mellőzi a nehéz, zsíros, fűszeres ételeket, ha kiegyensúlyozott, ha nem dolgozik csak nyolc órát, ha nem vállal maszekmelőt, ha figyel magára...

De szép is lenne!

Bodzsár Erzsébet

Diaporáma-mozgalom

Pécsett rendezik meg október 23-tól 25-ig a IV. Nemzetközi Diaporáma Fesztivált. Hat ország — Belgium, Csehszlovákia, Franciaország, Hollandia, Jugoszlávia és az NSZK — közel 60 művésze küldte el

jelentkezését. A diaporáma alkotások versenybemutatója után szakmai konzultációkat tartanak. A fesztiválhoz kapcsolódóan Har- nóczy Örs és Borbély Tamás fotóművészek alkotásaiból kiállítás nyílik.

Ha már nem lett kolompér...

Szeged főiról — a tévében is

Szeged büszkeségén, a tagsági ágak zuhanának, Széchenyi téren — az úti-könyv tanulsága szerint — a város egykori katonai parancsnoksága nem engedélyezte fák ültetését, mivel azok a vár ágyúinak tüzelési sávjába estek volna. A tér későbbi névadója, Széchenyi István gunyorosan meg is jegyezte állítólag a polgármesternek, hogy a poros téren ültessenek legalább kolompért.

Nos, nem krumpli került ide, hanem szép platánsor, igaz, csak az árvíz után. És az újjáépítés tervrajzain számos park, fakkal szegélyezett út, és sugárút is szerepelt a gondos tervezők jóvoltából.

Lapunkban is többször foglalkoztunk már e kérdéssel. Többek közt azzal, hogy számos park, fát ültettek valaha a Belvárosban, amelyek például szennyező, környezetromboló tulajdonságuk miatt nem valók belterületre. Vagy azzal, hogy az új épületek és a lélek szám növekedése miatt csökken a Belvárosban az egy lakosra jutó zöldterület. (Nem is beszélve a lakótelepek zöldterületeinek gondjairól.) Az is számtalanszor fölvetődött már, hogy sok, a múlt században ültetett fa immár elöregedett, s veszélyessé is vált (Emlékezzünk csak arra, hogy jó tíz éve körvonalazódott az elképzelés: fokozatosan meg kellene kezdeni a Széchenyi téri platánok cseréjét is, hiszen egyegy viharban derékvas-

jelentkezését. A diaporáma alkotások versenybemutatója után szakmai konzultációkat tartanak. A fesztiválhoz kapcsolódóan Har- nóczy Örs és Borbély Tamás fotóművészek alkotásaiból kiállítás nyílik.

Regóta tudjuk, hogy a város fainak ügyét nagyon sokan viselik szívükön. Mégis, alighanem fel kell tenni a kérdést: vajon fasoraink, városképeünk megőrzése szempontjából hasznosabb-e minden áron ragaszkodni a jelen állapotaihoz, mint átgondoltan, tervszerűen, esetenként az elkerülhetetlen fávágást is be kalkulálva nekilátni a felújításnak?

Többek közt ezt a kérdést teszi föl ma este a körzeti tévéstúdió Dél-alföldi magazinja. A várható érdeklődésre való tekintettel egész adásidő alatt várnak észre- vételeket, kérdéseket a 12-715-ös telefonszámon. Annál is inkább, mivel *Nagypál Miklós*, a városi tanács vb építési és közlekedési osztályának vezetője, valamint *Serege János*, a Városgondnokság igazgatója is a műsor vendége lesz.

A magazin ezenkívül foglalkozik a Csongrád megyében működő ipari leányvállalatok helyzetével, napjaink allergiahullámmal, a Latin-Amerika-kutatók szegedi tanácskozásával. A műsört *Mucsnápi János*, és *Bende György* vezeti, az adás szerkesztője *Fuzik János*.